

HUMANITIES INSTITUTE
Serhat Tertemiz, MA

YAŞASIN DEMOKRASİ (1949) HALDUN TANER (1915 – 1986)

İÇİNDEKİLER

Sahib-i Seyf-ü Kalem
Yağlı Kapı
Dairede Islahat
Heykel
Beatris Mavyan
Yaşasın Demokrasi
Geçmiş Zaman Olur ki
Necmiye'nin Hatırı
Sebati Bey'in İstanbul Seferi
İşgüzar Bir Polis
Harikliya

Genel Bakış

Yazarın yayımlanan ilk öykü kitabı olan *Yaşasın Demokrasi* 1949 yılında Ahmet Halit Kitabevi tarafından basılmıştır. Toplam on bir öyküden oluşan eser Taner'in ilk kalem tecrübelerinden birisidir. Daha sonra eser, *Tuş* adlı öykü kitabıyla birleştirilerek *Kızıl Saçlı Amazon* adıyla 1970 yılında Bilgi Yayınevi tarafından yeniden yayımlanmıştır. Hikayelerde işlenen temalar ve konular birbirinden oldukça farklıdır. Taner, *Sahib-i Seyf-ü Kalem* adlı öyküsünden yola çıkarak yıllar sonra *Dışardakiler* adlı tiyatro piyesini kaleme almıştır.

SAHİB-İ SEYF-Ü KALEM

Kişiler

Miralay Bey "Sahib-i Seyf-ü Kalem'de emekli olan Miralay Bey ilk etapta çok karamsar olmakla birlikte sürekli askerliği över ve askerlik anılarını anlatır. Almanca öğretmeninini teşvikiyle bu hatıraları kaleme alınca yeniden doğmuş gibi olur. İlgi olduğunu düşününce ikinci kitaba başlar. Gerçeklerden uzak bir tiptir" (Adıyaman 2012, 112).

Anlatıcı Almanca muallimi olan anlatıcı, Miralay Bey'i askerlik anıları yazması konusunda teşvik eder.

Öykü

Miralay Bey'in Askerliğe Önem Vermesi Anlatıcı, haftada iki ya da üç defa ziyaret ettiği Miralay Bey'in askerlikten başka hiçbir işi önemsemediğini söyler. Miralay Bey, Almanca muallimi olan anlatıcıya askeri okullarda ders vermesini ya da askeriye için çalışmasını salık verir. Miralay Bey, kendisini ziyaret eden konuklarına sürekli olarak askerlik anılarını anlatır. İttihat ve Terakki'ye karşı nasıl mücadele ettiğini, Enver Paşa'ya nasıl kızdığını ve Balkan Harbi sırasında alınandan vurulup nasıl hayatta kaldığını anlatır. Miralay Bey'in Mudanya'da yaşayan kızı sadece babası üç aylığını alacağı zaman onu ziyaret etmeye gelir. Üç aylığın yarısını alan kızı, aldığı paraları sarhoş kocasına vermektedir.

Miralay Bey'in Askerlik Anılarını Kitaplaştırması Miralay Bey'i ziyaret ettikleri sırada Necla, gündelikçi kadının yalapaşap yaptığı işleri tamamlar. Miralay Bey anlatıcıya yeniden askerlik anılarını anlatmaya başlar. Anlatıcı Miralay Bey'e askerlik anılarını kitaplaştırmasını önerir. Necla anlatıcıyı dürterek ona engel olmaya çalışır. Fakat ok yaydan çıkmıştır. Miralay Bey anlatıcının fikrini olumlu karşılar ve yazacağı eserin subaylar tarafından okunacağını düşünür. Anlatıcı, Miralay Bey'in askerlik anılarını dinlemekten kurtulduğunu düşünür. Ertesi günün gece vakitlerinden itibaren Miralay Bey Hayatı Askeriyem adlı kitabını yazmaya başlar. Necla Miralay Bey'in kendini yormasından ve boş ümitlere kapılmasından endişe eder. Fakat anlatıcı Necla'ya; ömrünün sonlarına gelmiş olan bir insana yaşamak için bir amaç verdiklerini söyleyip onu teskin eder.

İlk Kitabın Çok Satıldığını Öğrenen Miralay Bey'in İkinci Kitabını Yazmaya Karar Vermesi Miralay Bey kitabını yazın sonlarına doğru bitirmeyi başarır. Anlatıcı eserin bütün basım masraflarını üstlenir. Eseri basan tabi, kendisini ziyaret eden Miralay Bey'i daha önceden uyarılmış olduğu için hürmetle karşılar ve ona eserin çok sattığını söyler. Kitabının epey rağbet gördüğünü duyan Miralay Bey, anlatıcı ve Necla'yla birlikte oradan ayrılır. Bir süre sonra Miralay Bey, harp tarihiyle ilgili bir kitap yazmaya karar verir. Uydurmuş olduğu yalandan dolayı zor duruma düşen anlatıcı, Miralay Bey'e doğruyu söyleyip söylememe konusunda kararsız kalır. Miralay Bey, yazacağı yeni kitap için araştırma yapmaya ve belge toplamaya başlar. Mudanya'da yaşayan kızı babasının kitap çıkardığını ve bundan para kazandığını duyunca çıkagelir. Kız, satılan kitaplardan elde edilen gelir üzerinde hak iddia eder.

Temalar

Arayış “Yaşamda değer olarak kabul ettiği her şey tarafından yalnızlığa ve unutulmuşluğa itilen Miralay, insan belleğinin bastonu olan anılara sığınır. Sebati Bey'in çiçeklere sığınışında gördüğümüz gibi Miralay da değerlerden sıyrılmış dünyanın katı gerçeği karşısında bir zamanlar güzel olan şeylerin yeniden yaşatımı anlamına gelen anılarda teselli bulur. Yaşamdaki anlamımızın başkaları için yarattığımız anlamlarla zenginleştiğinin farkında olan anlatıcı ve Necla sayesinde bu teselli, paylaşabilmenin gücüyle Miralay'ı ayakta tutar. Bir gece yine Miralay'ın anılarını dinleyen anlatıcı, ona anılarını kaleme almasını teklif eder. Bu fikir karşısında oldukça heyecanlanan Miralay, ertesi gün işe koyulur. Böylece anlatıcı büyük bir sabır ve fedakârlıkla gece yarısına kadar anılarını dinlemek suretiyle yalnızlığına ortak olduğu ve yaşama tutunmasına yardım ettiği Miralay'a yaşamını anlamlandırmak için yeni bir sebep bulur” (Ayдын 2010, 42).

Kişi İncelemesi

Miralay Bey (Duygusal/Mantıklı) “Sahib-i Seyf-ü Kalem'de emekli olan Miralay Bey ilk etapta çok karamsar olmakla birlikte sürekli askerliği över ve askerlik anılarını anlatır. Almanca öğretmeninini teşvikiyle bu hatıraları kaleme alınca yeniden doğmuş gibi olur. İlgisi olduğunu düşününce ikinci kitaba başlar. Gerçeklerden uzak bir tiptir” (Adıyaman 2012, 112). Yaş almasıyla birlikte ömrünün sonlarına gelmiş olan Miralay Bey, geçmişte yaşadığı anılarda teselli bulmaktadır. Gelecekte herhangi bir beklentisi olmayan karakter geçmişe sapanıp kalmıştır. Bu durum onu huzursuz ettiği gibi aynı zamanda ona yaşama isteği vermektedir. Anlatıcının ona askerlik hatıralarını kitaplaştırmasını önermesi üzerine Miralay Bey yeniden hayat bulur. İttihat ve Terakki'ye karşı mücadele etmiş, daha sonra Enver Paşa'yla tartışmış ve Balkan Harbi sırasında Bulgarlara esir düşmüş olan Miralay Bey'in geçmişi oldukça hareketlidir.

Takıntılı Askerlikten başka hiçbir mesleğe önem vermeyen Miralay Bey, başka mesleklerle uğraşan kişilere oldukça şaşırırmaktadır: “Yok bankacılıkmış, hariciye memurluğu imiş, mühendislik veya avukatlıkmış, boş verirdi Miralay Bey böyle ıvır zıvır mesleklere... Onun kanaatine erkek dediğin ille asker olacaktı. Askerlik gibi bir meslek dururken benim ne akla hizmet edip de Almanca muallimliğini seçtiğime şaşırıp şaşırıp kalıyordu” (Taner 2006, 19).

Cesur Miralay Bey, gençlik yıllarında gözünü budaktan sakınmamıştır: “Hele Balkan Harbi hengâmında alnından yaralanışı, öldü sanılıp saha-i harpte unutulmuşu: Bulgarlara esir düşüp fedakâr emirberi Hasan Çavuş'un marifetiyle üsera karargâhından firar edışı... Hepsi ayrı bir roman mevzuu... (Taner 2006, 20).

Huzursuz Miralay Bey başkalarına muhtaç olmaktan ve yaşlılıktan dolayı huzursuzluk duymaktadır: “Muazzep oluyorum. İnan olsun azap duyuyorum” der. “Benim hayırsız evladım beni bu

ihiyar halimde bırakıp kaçsın da bu cici hanım kızım benim için bu kadar zahmetlere girsin” (Taner 2006, 21).

İstekli Askerlik anılarını yazmaya karar vermesi üzerine canlanır: “Miralay Bey, hemen ertesi gün geceliğinin kollarını sıvadı. Sandıklarından, dolaplardan çıkardığı eski hatıraları, not defterlerini, fi tarihinde silah arkadaşları ile teati ettiği rengi atmış mektupları önüne serdi, veryansın yazmaya başladı” (Taner 2006, 22).

Mutlu Yazdığı kitabın satışlarının iyi olduğunu duyması üzerine mutlu olur: “Miralay Bey’in hali görülecek şeydi: Oturduğu iskemlede arkasına yaslanmış, iki elini bastonunun gümüş topuzuna dayamış, gözleri saadetten süzölmüş, adamı dinliyordu” (Taner 2006, 24).

YAĞLI KAPI

Kişiler

Rıza “Yağlı Kapı’da Rıza merkez kişidir. Sıradan bir insanın aniden farklı bir yaşama bürünmesi olayı Rıza’dan hareketle anlatılmaya çalışılır. Rıza, taş kıran bir işçiyken bir tesadüf sonucu Yağlı Kapı bulur. İlk etapta bu yaşam tarzı hoşuna gider. Daha sonraları Rıza yan gelip yatmaktan rahatsız olur. Gördüğü bir rüyadan etkilenerek, konaktan ayrılarak eski hayatına (işçiliğe) döner” (Adıyaman 2012, 112-113).

Sümbüllü Köşk’ünün Hanımı Üst sınıfa mensup olan yaşlı kadın karakter, attan düşmek üzereyken kendisini kurtaran Rıza’yı köşkünde aylık otuz lira karşılığında bahçıvan yardımcısı olarak işe alır.

İskender / Yakup Rıza’nın yol inşaatında çalışan ırgat arkadaşlarıdır.

Şükran Köşkün hizmetçisidir.

Öykü

Rıza’nın Köşkün Hanımını Kurtarması Lüks sayfiye yerinde yeni yapılan asfalt yol için taş kıran ırgatlar, mesai saatlerini doldurmuş olmalarına rağmen paydos düdüğü çalmayan ırgatbaşına bakarlar. Rıza’nın elindeki murçla çekici bırakıp gitmek için hazırlanması üzerine ırgatbaşına seslenilir. Mesai saatinin bitimini yirmi beş dakika geçmiştir. Yarın daha erken saatlerde işin bırakılacağını söyleyen ırgatbaşı ırgatları gönderir. Dinlenmeye çekilen Rıza; çavuşun ukalalıklarından, Yakup’la İskender’in sululuklarından, aldığı yevmiyenin azlığından ve müteahhidin cimriliğinden dolayı dertlenir. Bir süre sonra Sümbüllü Köşk’ün hanımı atın üzerinde tozu dumana katarak ilerlerken görülür. Tramvayın çıkardığı sestten korkan at, kadını üstünden atmaya çalışır. Kadının atla baş edemeyeceğini anlayan Rıza, atı sakinleştirir ve kadını alıp eczaneye götürür. Kendine gelen kadın çevresindekilere Rıza sayesinde kurtulduğunu söyler.

Rıza’nın Köşkte Çalışmaya Başlaması Üç gün sonra akşam vakitlerinde Rıza, kadının eşini ve genç adamı görür. İkili Rıza’ya bakarak konuşur. Mesai saati bittikten sonra uzun çeneli kahya Rıza’ya, kendisine ayda otuz lira karşılığında bahçıvan yamaklığı işi teklif edildiğini iletir. Arkadaşlarının yanında kendini ağırdan satmak isteyen Rıza teklifi düşünceğini söyler. ırgatlar Rıza’yı kıskanırlar. Ertesi sabah ırgatbaşı Rıza’yı aradığı hiçbir yerde bulamaz. Kahya Rıza’nın hamamda temizlenmesini sağlar ve ardından onu köşkün hanımının karşısına çıkarır. Hanım, kendisini kurtarmış olan Rıza’ya minnet borcunu ödemek ister ve köşkte çalıştığı sürece ona çok iyi bakılacağını söyler. Evin hizmetçisi Rıza’yı odasına yerleştirir.

Rıza’nın Eski Hayatına Geri Dönmek İstemesi Köşkteki gösterişli hayatı bir süre şaşkınlık içinde izleyen Rıza, kim kime dum duma ilişkilerin yaşandığını gördükçe utanır. Hanımı kurtarmış olduğu için köşkte çalışan herkes ona saygı gösterir. İlk izin gününde aylığını alan Rıza ırgat arkadaşlarının yanına gider. Rıza’yı gören ırgatlar ona gıpta ederler. Daha sonra etrafı gezen Rıza, akşama doğru köşke geri döner. Fakat köşkteki şatafatlı hayattan ve aşırı serbestlikten zaman ilerledikçe rahatsız olmaya başlar. Köşkte çalışan bazı kadınların ve erkeklerin ahlaksız davranışları gururunu incitir. Rıza, İskender’in bu durum karşısında ne yapacağını düşünerek kendisini köşkte çalışmaya devam etmeye ikna etmeye çalışır. Zira eline geçen fırsatı bir daha kolay kolay elde

edemeyeceğinin farkındadır. Fakat bir gece rüyasında arkadaşları tarafından hanımın oynaşı olmakla itham edilen Rıza, arkadaşlarının kendisi hakkında böyle düşündüklerine inanır. Rıza'nın huzursuzluğu köşkün sahipleri ve çalışanları tarafından fark edilir. Bir sabah Rıza, köşkün sahipleri tarafından kendisine verilmiş olan her şeyi bırakıp eski ırgat kıyafetlerini alarak köşkü terk eder. ırgat arkadaşlarını arar.

Temalar

Toplumsal Sınıf “Taner, sınıfsal eşitsizliği daha belirgin aktarmak için eserlerinde alt sınıftan insanlarla yüksek zümreyi aynı metinde ele alır. Birbirinin tersi sınıfsal gruplara mensup Vicdani ile Efruz'u karşı karşıya işlediği gibi Yağlı Kapı adlı hikâyede de üst ve alt sınıfı yaşam standartları bakımından karşı karşıya getirir. Hikâyede lüks yazlıkların bulunduğu bir semtte inşaat işçilerini “Bu lüks sayfiye yerinde yeni yapılan asfalt yol için taş kırıyorlardı. Güneş bütün gün enselerinde boza pişirmiş, vücutlarının teri koyu bir leke hâlinde mintanlarının üstüne çıkmıştı” (Taner, 2006a: 27) şeklinde aktarırken yüksek zümreyi tam zıt bir konumda resmeder: “Beyaz elbiseli dadılar çocukları arabalarıyla gezdirmeye çıkarmışlar, bisikletli genç kızlarla delikanlılar bir aşağı beş yukarı piyasaya çıkmışlardı” (Taner, 2006a: 27). Ezilen sınıfın ağır şartlarını ve yüksek zümrenin refah dolu yaşamını birlikte ele almak sosyal hayatın her alanına yansıyan sınıfsal farklılığı daha da belirginleştirmek amaçlı yapılmıştır” (Kurt 2019, 23).

Arayış “Yağlı Kapı sıradan bir kişi olan Rıza'nın tanıtımı ile başlar. Rıza attan düşmekte olan varlıklı bir kadını kurtarır. Bu kadın da Rıza'yı işçi olmaktan kurtararak yanına alır. Rıza köşkte olanlardan rahatsızdır. Fakat işçi olduğu günlere de dönmek istemez. Kendi içerisinde çatışma yaşar. Bu çatışma Rıza'nın gördüğü bir rüya ile çözüme ulaşır. Artık Rıza seçimini işçilikten yana kullanmıştır. Haldun Taner, yaşamı bir oyuna benzetir. Bu oyun içindeki insanlar farklı sosyal sınıflarda, farklı biçimlerde birbirleriyle diyalog kurarlar, mutlulukları veya mutsuzlukları, kendileri için en doğru ortamı bulmamaları ile oluşur. Yoksa şartlar ne kadar uygun olursa olsun insan huzurlu olamaz” (Adıyaman 2012, 73-74).

DAİREDE ISLAHAT

Kişiler

Bahadır Erdem “Dairede Islahat'da Bahadır Erdem vekil olan arkadaşının isteğiyle kuruma müdür olur. Dürüst çalışan bir devlet adamıdır. Kurumu düzeltir. Çalışmayan odacıları gönderir. Vekilin istifasıyla görevden alınarak merkeze çekilir” (Adıyaman 2012, 113).

Vekil “Dairede Islahat'ta Genç Vekil dürüst, genç bir vekildir. Kurumu düzeltmek için arkadaşını görevlendirir” (Adıyaman 2012, 128).

Kâtibe Şükran Kurumun eski müdürünün katibesidir ve aynı zamanda onun metresidir. Kurumda katibe olarak görevlendirilmesinin tek sebebi güzelliğidir. Kendisine verilen görevi yapabilecek liyakate sahip değildir.

Hulusi Bey Eski müdürün yardımcılığını yapan anlatı kişisi ellili yaşlarındadır ve emekli olmadan önce kurumda müdür olmayı amaçlamaktadır. Fakat Bahadır Erdem'in müdür olması üzerine haksızlığa uğradığını düşünür. Tamamen kendi çıkarını düşünmektedir ve çalışanları zorlayan Bahadır Erdem'in kuyusunu kazar.

Öykü

Vekilin Bahadır Erdem'i Kurumun Müdürlüğüne Tayin Etmesi Genç vekil, istediği randımanı alamadığı kuruma işleri yoluna koyacak otoriter bir müdür almaya karar verir. Disiplinine ve iş ahlakına güvendiği Bahadır Erdem'i müdür olarak tayin eder ve ondan altı ay içinde kurumu iyi bir hale getirmesini ister. Çalışmaya başladığı günden itibaren Bahadır Erdem, çalışanları disipline etmeye başlar. Eski müdürün yönetiminde tembelleğe ve kurnazlığa fazlasıyla alışmış olan çalışanlar yeni düzene ayak uydurmaya çalışırlar. Fakat eski müdürün döneminde rahatlığa fazlasıyla alışmış bazı isimler gelişim gösteremez.

Bahadır Erdem'in Kurumdaki Çürük Elmaları Ayıklaması

Bunun üzerine Bahadır Erdem, gelişim göstermeyen ve işini layığıyla yapmayan çalışanları işten çıkarmaya karar verir. İlk olarak eski müdürün tembel odacısı işten çıkarılır ve yerine genç bir hademe alınır. Kâtime Şükran, daktilo kullanmasını bilmeyen ve hızlı not tutamayan bir katibedir. Onun en önemli meziyeti güzelliğidir. Bahadır Erdem, hiçbir işe yaramayan Şükran'ın da işine son verir ve yerine çirkin fakat hızlı not tutan bir katibe alır. Ardından Şevki Mutlu, Üsküdar'daki depoda ambar memuru olarak görevlendirilir. Bahadır Erdem, müdür olma hayali kuran Hulusi Bey'iyse işten çıkarmak için fırsat kollamaktadır. Şirketin evraklarını inceleyen Bahadır Erdem Hulusi Bey'in şirketten para sızdığını anlar ve bunu mazeret göstererek onun işine son verir. Kurum gereksiz çalışanlardan kurtulmuş ve daha az çalışanla daha üretken bir kadro oluşturulmuştur. Kendisi hakkındaki suçlamaların doğru olmadığını ve masumiyetini kanıtlayan Hulusi Bey yeniden şirkette çalışmaya başlar fakat eski müdürün zamanındaki rahatlığı mumla arar.

Kurumdaki Yoz İlişkiler

Kurumun kadın çalışanları vapurda Şükran'a rastlarlar. Şükran, eski müdürle birlikte ve oldukça pahalı kıyafetler giymiştir. Şükran, kendisini işten çıkaran Bahadır Erdem'e teşekkür eder. Zira onun sayesinde sürdürdüğü gizli ilişkisini gizli tutmasına gerek kalmamıştır. Kadın çalışanlar Şükran'a eskiden namusuyla para kazandığını söylerler. Fakat Şükran'ın kurumda katibe olarak çalışmasını sağlayan şeyler güzelliği ve müdürle dost hayatı yaşamış olmasıdır. Artık eski müdürle Şükran ilişkilerini gizlememektedirler.

Kurumun Kötü Günlere Geri Dönmesi

Aradan geçen kısa bir süre sonra vekilin istifa ettiği haberi kuruma ulaşır. Bu haber üzerine kurumda çalışan herkes Bahadır Erdem'in ne zaman işten ayrılacağını merak etmeye başlar. Kuruma gelen müfettişler bütün evrakları incelerler fakat Bahadır Erdem'i suçlayacak hiçbir şey bulunamaz. Bunun üzerine müfettişler Bahadır Erdem'i tebrik edip kurumdan ayrılırlar. Fakat kısa bir süre sonra Bahadır Erdem başka bir yere tayin edilir. Onun yerine yeni bir müdür işbaşına getirilir. Emekliliğine az bir süre kalmış olan müdür, kurum çalışanlarının ne yaptıklarıyla pek ilgilenmez. Kurum eski kötü günlerine geri döner ve işten çıkarılmış olan çalışanlar işe geri alınırlar.

Temalar

Aldatma

"Toplumdaki ahlaki çözümlenin bir ayağı da namus kavramının içinin boşaltılmasıdır. Namus kavramını hiçe sayan davranışların yanında erdemsizlik içeren davranışların açıkça yapılması da ahlaki çözümlenin daha da arttığına işaret etmektedir. Dairede Islahat adlı hikâyede bir devlet dairesinde görevini yerine getirmeyenler işten çıkartılır. İşten çıkartılanlardan biri de sekreter Şükran'dır. İşten ayrıldıktan sonra eski iş arkadaşları tarafından bir tüccara metreslik ederken görülen Şükran'a arkadaşları "Öyle ama Şükran Abla, bizde iken hiç değilse namusunla ekmek yiyordun." deyince Şükran, eski müdürün beğendiği çapkın gülüşüyle "Kim demiş onu?" cevabını verir (Taner, 2006a: 39). Eski müdürle de gayri resmi ilişkisi bulunduğu imasını yapan Şükran, işten kovulduktan sonra işi gizleme gereği duymadan metreslik yapmaktadır ve kovulduğuna da şükretmektedir. Namusuyla ekmek yeme olgusu toplumun genel kabulüdür. Şükran, buna ters davranmaktadır. Bu sahneyle namusun göz ardı edilmesi eleştirilmektedir" (Kurt 2019, 71). "Kurumların işleyişinin kişilere bağlı olduğunun anlatıldığı Dairede Islahat'ta, genç bir vekilin sıkıntılı bir kurumu düzeltmek için arkadaşı Bahadır Erdem'i kuruma müdür atamasıyla başlar. Bahadır Erdem'den önce ve sonrası karşılaştırılır. Öncesinde çok kötü olan kurum, bahadır Erdem'in gelmesiyle tıkr tıkr işlemeye başlar. Bahadır Erdem altı kişiyi kurumdan gönderir. Memurlar iki katı çalışarak aynı işi yaparlar. Vekilin hastalanıp istifa etmesiyle kurumdaki işleyiş tamamen değişir. Bahadır Erdem alınarak yeni bir müdür atanır. Kurum eski halini alır. Gönderilen memurlar dönerler ve eskisi gibi işleyiş devam eder" (Adıyaman 2012, 80).

HEYKEL

Kişiler

Üryanizade Sıdkı

Tiftik ticareti yapan bir tüccardır. "Heykel'de merkez kişi Üryanizade Sıdkı kendi heykelini dikirtmek isteyen bir kişidir. Maddi ve manevi açıdan heykelinin dikilmesine bir engelin olmadığını düşünür. Heykelini para vererek yaptırır. Fakat heykelinin evinin bahçesine dikilmesine belediye izin vermez. Heykel evde kırılınca küçük bir büst olarak bahçeye dikerler" (Adıyaman 2012, 113).

Öykü

Anlatıcının Kendi Heykelini Bahçesine Diktirmek İstemesi Üryanizade Sıdkı evinin bahçesine heykelini diktirmeye karar vermiştir. Tüccar arkadaşları onun bu isteğini gülünç bulmuş ve ona heykeli dikilecek kadar önemli birisi olmadığını söylemişlerdir. Fakat son otuz yıldır tiftik ticaretiyle uğraşan anlatıcı, heykeli dikilecek kadar önemli birisi olduğuna inanmaktadır ve her büyük insan gibi tunçlaşmak istemektedir. Zira ülkenin önemli zenginlerinden biridir ve ülkeye katma değer sağlamaktadır.

Heykelin Yapılması ve Tamamlanması Yakın çevresindeki kişilerin yönlendirmesiyle anlaşığı üç heykeltıraş heykeli yapmaya başlar. İstedığı heykeli ucuza mal etmek istemez. Heykeltıraşlar Üryanizade Sıdkı'yı överler ve onun gibi silueti olan birisinin heykelini ilk defa yapacaklarını söylerler. Bazı tanıdıkları Üryanizade Sıdkı'yı bir komutana benzetmektedir. Altı sene önce Macaristan'a gitmiş olan anlatıcıyı en çok cezbeden şey heykeller olmuştur. Anlatıcı, heykellerde tasvir edilen kişilerin tasvir edildikleri kadar heybetli olmadıklarını düşünür. Heykel kişilere kutsallık kazandırmaktadır. Yüz kırk gün sonra Üryanizade Sıdkı'nın heykeli tamamlanır. Atölyeye giden aile heykeli hayranlıkla izler.

Heykelin Dikilmesi Konusunda Karşılaşılan Engeller Evinin bahçesinde yapılan kaide bitirilene kadar heykel atölyede bırakılır. Heykeltıraşların ücreti ödenir. Belediyeden gelen memurlar bahçede yapılan çalışmanın amacını öğrenmek isterler. Üryanizade Sıdkı onlara heykeli için kaide yapıldığını söyler. Şaşkınlıklarını gizleyemeyen memurlar bahçeye dikilecek heykel için izin alınması gerektiğini söylerler. Üryanizade Sıdkı, bahçeye koymak istediği heykel için belediyeye gider ve valiyle görüşmeye çalışır. Fakat Üryanizade Sıdkı belediye yetkilileri tarafından sürekli oyalanır. En sonunda belediye binasında çıkan tartışmayı sözü geçen azalardan biri duyar ve Üryanizade Sıdkı'yla görüşmeye karar verir. Aza anlatıcıya, evine bir heykel diktirmek yerine bir okula ya da hayır kurumuna bağış yapmasını önerir. Aza anlatıcıya, bahçeye kendi heykelinin dikilmesi durumunda diğer heykellerinin önemini kaybedeceklerini ve isteyen herkesin istediği heykeli dikmeye başlayacaklarını söyler. Üryanizade Sıdkı azanın düşüncelerine katılmaz. Aza bu konuyu belediye meclisiyle görüşeceğini söyler.

Heykelin Kırılması Aradan dört ay geçmesine rağmen belediyeden tebligat gelmemiştir. Üryanizade Sıdkı heykelini atölyeden alıp evine getirir. Heykel eve gelen misafirlere gösterilir. Bir gün evin içinde top oynayan çocuklar yanlışlıkla heykeli düşürüp onun paramparça olmasına sebep olurlar. Üryanizade Sıdkı'nın kayını heykelden kopan kafanın altına biraz ekleme yapılarak bir büst yapılabileceğini söyler. Geri kalan parçaları da belediyelere satmayı önerir.

Temalar

İtibar "Heykel" adlı öyküde özellikle 1950'li yıllardan sonra oluşan türedi zengin tipinin eleştirisi yapılır. Anadolu'dan gelen ve büyük şehirde yakaladığı fırsatlarla zengin olan bu tip, köklü üst tabakanın sahip olduğu düzey ve görgüden uzaktır. Onları üst sınıfın mensubu yapan tek nitelik paradır. Sonradan görmelikleri, görgüsüzlükleri, kaba sabalıklarıyla üzerlerinde eğreti duran üst sınıf etiketinin hiçbir niteliğini taşıyamazlar" (Aydın 2010, 68). "Heykel'de dramatik ironi vardır. Okuyucu, hikâye kişinin içinde bulunduğu yanlışları bilir ve sezer. Onun doğrularının genelin doğrularına uymadığını görür. Bunun farkında olmayan hikâye kişinin, kültürsüzlüğü ve cahilliği daha da belirginleşir. Örneğin hikâye kişinin namus anlayışı, iş ahlakı, şöhret anlayışı, millî duyguları kavrayışı, yazarın görüşlerine tamamen zıt ilerlerken hikâyenin ikinci anlam düzeyinde yazarın doğruları vardır. Yazarın, anlatımı hikâye kişinin ağzından aktarmasının nedeni de kendi doğrularının tersini okuyucuya sunarak abartıyla okuyucunun özeleştirisi yapmasını istemesidir" (Adıyaman 2012, 204-205).

BEATRIS MAVYAN

Kişiler

Beatris Mavyan Marsilya'da dünyaya gelen kadın karakter, Mavyan ailesinin tek kızıdır. Müzik ve edebiyatla ilgilenir. Dame de Sion ve Amerikan Koleji'nde eğitim alır. Her ne kadar kültürlü bir kişiliğe sahip olsa da çirkinliği yüzünden hiçbir erkek onunla yakınlık kurmaz. "Beatris Mavyan hikâyesinde, Beatris Mavyan, Fransız kültürü içinde yetişen bir karakter olarak yer almaktadır. Pek çok açıdan gelişmiş bir birey olmasına rağmen hiç taliplisinin olmadığı görülmektedir. Sebebi ise, kendini

yetişmişlik bakımından çok üstün görmesi ve bundan dolayı kimsenin ona yaklaşmaya cesaret edememesidir. Asıl sebep ise bütün bunların dışında çirkin bir görüntüye sahip olmasındandır. Talip olacak kişilerden beklentisi de uzun boylu, yeşil gözlü, centilmen, Sorbonne veya Cambridge mezunu bir birey olmasıdır” (Hasanoğlu, 3).

Jirayir Keklikyan “Sorbonne’u filan geçtik, Pangaltı’daki Ermeni lisesinden dahi şahadetname alamamış, kömür kaşlı, kırmızı yanaklı, esnaf kılıklı tıknaz bir delikanlı idi. Mahmutpaşa’da bir manifatura mağazası işletiyor ve ayrıca iyi iş yapan bir düğme fabrikasının da yarı yarıya sahibi bulunuyordu” (Taner 2006, 51).

Şarlot Mavyan Uzak akrabalarının soyluluğuyla övünen kadın karakter Beatris’in annesidir.

Osep Mavyan Fransa’da eğitim almış olan karakter sigortacılık yapmaktadır ve Beatris’in babasıdır.

Öykü

Beatris’in Erkekler Tarafından Görmezlikten Gelinmesi Osep Mavyan, babası hayattayken Paris’te eğitim almış ve dönemin lordları gibi Afrika’da aslan avlamıştır. Meşrutiyetin ilanıyla yurda geri döndüğünde Jamanak gazetesinde siyasi makaleler yazmış, Ermeni okullarında Fransızca öğretmenliği yapmış ve en sonunda sigortacılığa başlayarak yüklü bir servet elde etmiştir. Eşi Şarlot Mavyan’sa annesinin uzak bir akrabasının Napolyon ordularında albaylık yapmış olmasından ve kanında Fransızlık olmasından gurur duymaktadır. Kızı Beatris’i Marsilya’daki akrabalarının evinde dünyaya getirir. Üst sınıfta yaşayan Beatris; sanat, edebiyat ve lisan öğrenmeye özen gösterir. İyi derecede Fransızca öğrenmiş olan Beatris Dame de Sion’a kabul edilir ve ardından Amerikan Koleji’nde de eğitim alır. Yirmi sekiz yaşına gelmiş olmasına rağmen Beatris’e hiçbir erkek talip olmamıştır. Kendisinin ulaşılamayacak kadar yüksek bir mertebede olduğunu düşünen Beatris, erkekleri korkuttuğuna inanmaktadır. Fakat Beatris’in erkekler konusundaki şanssızlığının asıl nedeni çirkinliğidir. Kendisini aynada görmekten hoşlanmayan Beatris, neden beğenilmediği konusunda gerçek dışı sebepler uydurur. Beatris; centilmen, uzun boylu, yeşil gözlü ve Sorbonne ya da Cambridge’de eğitim almış bir erkekle evlenmek istemektedir.

Beatris’in Jirayir’e Aşık Olması Fakat anlatıcıya göre Beatris yalnızca kendini kandırmaktadır. Keza aradığı şartlara hiç uymayan Jirayir Keklikyan’a aşık olmuştur. Jirayir, liseyi bitirememiştir ve Mahmutpaşa’da esnaflık yapmaktadır. Şişli Ermeni Yetimhanesi çıkarına düzenlenen bir müsamereye ailesiyle birlikte katılan Beatris, Jirayir’i ilk defa orada görür. Osep’in Pangaltı Lisesi’nden öğrencisi olan Jirayir, eski öğretmenini karşılar ve Beatris’i iki kez dansa kaldırır. Sevinçten kendini kaybeden Beatris bir arkadaşından Jirayir’le ilgili bilgi alır. Son iki yıldır Jirayir sarışın Rumla birlikte ve gözü ondan başkasını görmemektedir. Beatris, arkadaşından almış olduğu bilgilerin ardından çok üzülür ve mutsuz bir halde masasına geri döner.

Beatris’le Jirayir’in Evlenmeleri Akşam vakitlerinde Beatris, hıçkırarak ağlarken annesine durumunu anlatır. Şarlot Beatris’e sorununa çözüm bulabileceğini söyler. Bir süre sonra Jirayir Mavyanların evinden neredeyse çıkmaz olur. Jirayir Beatris’le konuşurken ailesinin zoruyla kendisiyle görüştüğünü ağızdan kaçırır fakat durumu hemen kendi lehine toparlar. Beatris Jirayir’le birlikte olduğu için çok mutludur ve onun birlikte olmaya başladığı günden itibaren hayatı daha hareketli hale gelmiştir. Fakat Jirayir’le bir türlü yakınlaşamamış olan Beatris yaşadığı ilişkiden kuşkulananmaya başlar. Beatris Jirayir’i etkileyebilmek için bütün yeteneklerini kullanır fakat sarışın Rumla görüşmeye devam eden Jirayir Beatris’ten Mahmutpaşa esnafı kurnazlığı sayesinde kurtulur. İnsanlar Jirayir’in Beatris’e acıdığını ya da onun ailesinin servetinden faydalanmak için onunla beraber olduğunu düşünmektedirler. Herkes çiftin ilişkisinin yakın bir zamanda biteceğine inanmaktadır. Fakat devletin çıkarmış olduğu Varlık Vergisi Kanunu’ndan dolayı Jirayir zor duruma düşer. Erzurum’a sürülmek istemediği için Osep Mavyan’la anlaşır ve Beatris’le evlenir. Beatris’le birlikte olmaktan tiksinen Jirayir, haftada iki üç defa Tarlabası’ndaki sevgilisinin yanına gider. Aradan üç yıl geçmiş olmasına rağmen Beatris Jirayir’den hiç şüphe etmemiş ve mutlu bir evlilik yaşamıştır.

Temalar

Toplumsal Sınıf Bakıldığında Beatris Mavyan, yetişmiş olduğu kültürel çevre ve edinmiş olduğu kültürel misyon ile kendisinde daha üstün bir statü boyutu olduğunu düşünmektedir. Bu statü

boyutunda da kendi içinde bir benlik oluşturmuş olduğu görülür ve bu benliğe de başkalarının erişmesinin pek mümkün olmadığı bir tavırla hareket eder. Kültürel düzeyinin kendisine göre yüksek oluşu onu, çevresel etkenleri dikkate aldığı anda, avamî olarak görülebilecek bir sınıftan üstün kılmaktadır ve aynı zamanda onda, kendi yaşamsal alanına uygun düşebilecek bir bireyle ilişki kurabileceği hususunu meydana getirmektedir. Bu durum, kültürel farklılığın da insanlar arasında bir statü sınırı oluşturduğunun göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yabancılaşma “Dünyayı anlamlı kılan güç konumundaki sevgi Jirayir için alınıp satılan bir mal olmaktan öteye geçemez. Aşkı, mutluluğu ve evliliği yetmiş beş bin liralık bir pazarlığın ürünü olan ve bu pazarlıktan haberdar olmadığı için eşinin kendisini sevdiğini zanneden Beatris bu haliyle metaya yenilen öz gücümüzün yansımasıdır. Yazar bu yenilişi “Jirayir kocalık vazifesini yerine getirirken duyduğu tiksintiyi bastırmak için gene haftada birkaç gün Tarlabası’ndaki sarışın sevgilisine kaçamak yapıyor. Fakat bunu henüz sezinlemeyen Beatris, hiçbir kaygının gölgelemediği bir saadet içinde yüzmekte ve oturup kalkıp hükümete dua etmektedir” (Taner 2006, 56) cümleleriyle ortaya koyarak sevginin bir anlam olmaktan çıktığı yaşam algısında yaşamın yitirdiği değeri işaret eder” (Ayдын 2010, 86).

YAŞASIN DEMOKRASİ

Kişiler

Aşık Mehmet “Yaşasın Demokrasi’de olayın merkezindeki şahıs Aşık Mehmet, saz şairidir. “... Köylü kılıklı tıknaz bir adam çıktı. Adamın sırtında yakasız bir mintan, bacaklarında da dolaksız bir külot vardı. Elinde uzun saplı bir saz tutuyordu” (Taner 2006, 58). Halk Partisi iki yüz elli lira verince onlara methiyeler yazar. Demokratlar üç yüz elli lira verince türkü söylemez. Sonunda işi açık artırmaya çıkarır ve kesesini doldurur” (Adıyaman 2012, 113-114).

Nahiye Müdürü Altı oklu Halk Partisi rozetini gizlemeye gerek duymayan bir devlet adamıdır.

İlkokul Müdürü Kasabanın kahvehanesinde Halk Partisi lehine propaganda yapar.

Zatı Muhterem Demokrat Parti’nin yöneticilerinden biridir.

Öykü

Halk Partisi’nin Aşık Mehmet Sayesinde Seçmenleri Geri Kazanması Hoparlörlü bir kamyonla kasabada propaganda yapan Demokratlar seçim çalışmalarını hızlandırmışlardır. Nahiye müdürüyle Halk Partisi Başkanı çaresiz bir halde olan biteni izlemektedirler. Kahvehaneye kürsü kurup insanlara nutuk atmaya çalışsalar da istedikleri karşılığı alamazlar. En sonunda jandarmayı kullanarak Demokratların seçim çalışmalarına müdahale etmek isterler fakat usulsüz hiçbir faaliyet tespit edilmediği için bu girişimleri sonuçsuz kalır. Bir arabayla kasabaya gelen Halk Partisi pazubenti takmış iki adam Aşık Mehmet’i yöneticilere takdim ederler. Aşık Mehmet kahvehanede türküler okumaya ve Halk Partisi’nin propagandasını yapmaya başlar. Kısa sürede halk Aşık Mehmet’in etrafına toplanır.

Halk Partisi’nin Seçimleri Kazanacağından Emin Olması Halk Partisi’nin altı ilkesini dizelerle anlatan ve vatan sevgisini parti sevgisiyle eş tutan Aşık Mehmet, hem halkın hem de parti yöneticilerinin desteğini kazanır. Beş yüze yakın seçmen Demokratlardan yüz çevirip Aşık Mehmet’in etrafında toplanmıştır. Demokrat Parti’nin yöneticileri Aşık Mehmet’e yönelik ithamlarda bulunurlar fakat seçmenleri çoktan kaybetmişlerdir. Halk Partili yetkililer seçimin kendi lehlerine sonuçlanacağından oldukça emindirler.

Aşık Mehmet’in Seçimlerden Maddi Kazanç Elde Etmesi Aşık Mehmet’in her gittiği köyde Halk Partisi seçimleri kendi lehine çevirmiştir ve bunun üzerine vilayet merkezinde bulunan Demokrat Parti ileri gelenleri Aşık Mehmet’le görüşmeye karar verirler. Zatı muhterem Aşık Mehmet’e neden Demokrat Parti’nin aleyhine çalışmakta olduğunu sorar. Aşık Mehmet Halk Partisi’nden iki yüz elli lira aldığını söyler. Bunun üzerine Demokrat Partili zatı muhterem ona üç yüz elli lira verir. Almış olduğu para karşılığında Aşık Mehmet Halk Partisi lehine türkü söylemekten vazgeçer. Fakat bir süre sonra yaptığı seçimden dolayı pişman olan Aşık Mehmet iki partiden daha fazla para koparmış olabileceğini anlar. Bir yıl sonra düzenlenen ara seçimlerde ikili oynayan Aşık Mehmet istediği kadar para

kazanmayı başarır. Hemen ardından yeni seçimlere hazırlanmaya başlar ve iki siyasi parti için dörder tane türkü yazar.

Temalar

Çatışma “Seçimlerde partilerin asıl konudan sapıp oy kazanma çabalarının siyasetten uzak çalışmalarla yapmalarını Yaşasın Demokrasi adlı hikâyesinde de eleştirmiştir. Bu hikâyede partililer, bir halk ozanını köy kahvehanelerinde gezdirerek şarkı söyler ve oy toplamaya çalışır. Türkülerden etkilenen köylüler de siyasi fikirlerini değiştirirler: “Hatta öyle ki köylüler bile şarkıyı hararetle alkışladıklarına bakarak bir anda Halk Partili oluverişlerine şaşırır” (Taner 2006, 60). Taner, böylelikle hem seçmeni hem de partilileri eleştirmiş olur. Seçmenin bilinçsizliğini vurgulayan bu hikâyede vaatlere oy verilmesi gerekirken saz şairinin sesine göre parti seçimi yapılması eleştirilmiştir. Partililerin, seçmenin bu bilinçsizliğini kullanması ve oy için seçimle bağdaşmayan yollarla seçmen kazanmaya çalışmaları da tenkit edilen konular arasındadır” (Kurt 2019, 140).

Kişi İncelemesi

Aşık Mehmet (Kapalı/Mantıklı) “Yaşasın Demokrasi’de olayın merkezindeki şahıs Âşık Mehmet, saz şairidir. “... Köylü kılıklı tıknaz bir adam çıktı. Adamın sırtında yakasız bir mintan, bacaklarında da dolaksız bir külot vardı. Elinde uzun saplı bir saz tutuyordu” (Taner 2006, 58). Halk Partisi iki yüz elli lira verince onlara methiyeler yazar. Demokratlar üç yüz elli lira verince türkü söylemez. Sonunda işi açık artırmaya çıkarır ve kesesini doldurur” (Adıyaman 2012, 113-114). Seçime hazırlanan siyasi partilerin yozlaşmış rekabet anlayışını fırsata çeviren Âşık Mehmet, söylediği türkülerle maddi kazanç elde etmeye çalışır. Siyasi partilerin, ülkenin ve toplumun içinde bulunduğu kötücül durumu umursamayan Aşık Mehmet yalnızca kendi çıkarlarını geliştirmeyi düşünmektedir. Hangi parti daha fazla maddi imkan sunarsa onun için sazını çalar ve sözünü söyler. Daha fazla para kazanabilmek için ikili oynar. Amacı siyaset yapmak ya da topluma hizmet etmek değil maddi kazanç elde etmektir.

Yetenekli Saz şairi olan Âşık Mehmet, sazı ve sözüyle insanları kolaylıkla etkisi altına alır: “Dolgun, sıcak, içten bir sesi vardı. Bütün saz şairleri gibi duyarak, kendini güfteye vererek söylüyordu. Hoparlörlü kamyonun etrafındaki köylülerden birkaçı, sesin geldiği tarafa kulak kabartırlar. Sonra birer ikişer o yana doğru seğırttiler” (Taner 2006, 58).

Tarafgir İki yüz elli lira karşılığında Halk Partisi’nin lehine türküler söyler ve mısralar dizer: “Şimdi size yeni düzdüğüm bir şarkıyı okuyacağım” dedi. Herkes kulak kesilmişti. Âşık Mehmet toprak renkli ellerini tellerin üzerinde kaydırırken şarkıya başladı: Atatürk güneşimiz İnönü’dür şefimiz Dünyada yok eşimiz Biz cumhuriyetçiyiz” (Taner 2006, 58).

İkna Edici “Mehmet her gittiği sandık başında halkı kolayca kazanıyordu. Demokratlar neye uğradıklarını anlamıyor, en muhalif sandıkları köylülerin dahi bu tatlı sesli aşığı dinler dinlemez fikir değiştirmesine şaşır şaşır kalıyorlardı” (Taner 2006, 61).

Çıkarıcı Kişisel çıkarı için siyasi partilere hizmet etmektedir: “Mehmet Demokratlardan hiçbir fenalık görmemişti. Fakat Halk Partisi’nden iki yüz elli lira kadar bir iyilik görmüştü. Bunu açıkça söyledi. Muhterem zat bunun üzerine güldü: (...)” (Taner 2006, 61).

Güvenilmez Demokratlardan üç yüz elli lira alan Aşık Mehmet, Halk Partisi için çalışmayı bırakır: “Sabah beri durmadan şarkı söylettiniz. Dolaşmaktan yoruldu gayrı... Hem ben saz şairiyim. İçimden gelirse şarkı söylerim. Politika benim neme gerek” deyip işin içinden sıyrılıverdi” (Taner 2006, 61).

GEÇMİŞ ZAMAN OLUR Kİ

Kişiler

Anlatıcı Benöyküsel anlatıcı Mahinur’un eski sevgilisidir. Psikolojik bir karakter olan anlatıcı geçmişte Mahinur’la yaşadığı aşkı ve onun kendisi için ne ifade ettiğini anlatır.

Mahinur Anlatıcının ilk aşkı olan kadın karakter maddi beklentileri baskın geldiği için anlatıcıyı terk etmiş ve müteahhitle evlenmiştir.

Müteahhit Mahinur'un eşidir.

Öykü

Anlatıcının Mahinur'a Duyduğu Aşk Geçmişte Mahinur'un yaşadığı Pendik'teki köşkün satılığa çıkarıldığını gazeteden öğrenen anlatıcı, onunla yaşadığı aşk macerasını yeniden hatırlar. Köşkün bahçelerine bakan penceresinde Mahinur'u görmüş olan anlatıcı ona ilk görüşte aşık olmuştur. Gençlik çağlarında birbirlerine evleneceklerine yönelik söz vermişlerdir. Fakat yıllar sonra Mahinur kendisine talip olan taşralı bir müteahhitle evlenmiştir. Bunun üzerine anlatıcı çok üzülmüş ve uzun zaman Mahinur'u unutamamıştır. Anlatıcı Mahinur'u müteahhitle evlenmekten vazgeçirmek için çok uğraşmış ve onun için her fedakarlığı yapmaya hazır olduğunu söylemiştir. Fakat Mahinur anlatıcıyı alay edercesine geri çevirmiştir. Bunun üzerine anlatıcı müteahhide ve Mahinur'a karşı uzun bir süre kin beslemiştir. Yıllar boyunca onu unutamamıştır.

Anlatıcının Mahinur'la Yüzleşmesi İlanı gören anlatıcı geçmişte yaşadığı duyguları yeniden hissedebilmek için köşkü kiralamaya karar verir. Köşkün kapısını açan kırmızı saçlı şişman kadın Mahinur'dur. Eski sevgilisini on sekiz yıllık bir aradan sonra karşısında gören anlatıcı düşündüğü duyguları yaşayamadığını fark eder. Mahinur, anlatıcının hatırladığından oldukça farklı bir kadına dönüşmüştür. Fakat kendisini nasıl bulduğunu soran Mahinur'a nezaket gereği güzel sözler söyler. Anadolu'da eşiyile birlikte birkaç ilde yaşadıkdan sonra eski evine geri dönmüştür. İkili eski günleri anarlar. Birbirlerine okumuş oldukları şiirlerden bahsederler. Fakat anlatıcı Mahinur'la aynı ortamda bulunmaya daha fazla katlanamaz ve evi terk eder. Köşkten ayrıldıktan hemen sonra anlatıcı Mahinur'un kocasını görür ve onu görür görmez tanır. Bir zamanlar öldürmeyi düşündüğü adamı sarılarak öpmek ister. Zira anlatıcı kendi yarattığı bir hayale aşık olduğunu ve ona Mahinur'un görüntüsünü verdiğini anlamıştır. Anlatıcı aslında aşık olduğu kişinin Mahinur olmadığını anlamıştır.

Temalar

Aldatma “Yazar, aldatılmışlığının acısını bir türlü atamayan başkişiyi yıllar sonra düşlerinden çok farklı bir Mahinur ile karşılaştırarak terk edilmişliğine şükür eder hale getirmek suretiyle aşk yerine para ve gücü tercih eden kadın algısından adeta intikam alır. Gülüşü, konuşma şekli, tavırları ve fiziksel görüntüsüyle artık bir bedbahtlık kaynağı olarak görünen Mahinur'un kocası için başkişinin kullandığı “Bir vakitler öldürmeyi kurduğum bu adama karşı şimdi içimde büyük bir minnet duyuyordum. Utanmasam, arkasından koşacak, bu manasız kadını hayatımın üstünden çekip aldığı için yüzünü gözünü öpecektim. (...) Sen olmasa idin ben sukutu hayalin azabıyla ömrümü zehir etmiş olacaktım. Saadetimi sana borçluyum. Çok yaşa sen, var ol” (Taner 2006, 65) ifadeleri yazarın aldatmaya getirdiği yeni boyutu gözler önüne serer” (Aydın 2010, 92).

NECMİYE'NİN HATIRI

Kişiler

Cemal Efendi “Necmiye'nin Hatırı'nda Cemal Efendi merkez kişidir. “Kır saçlı, çökük avurtlu, kendi halinde ufak tefek bir adamcağız” (Taner 2006, 68). Eskiden çok iyi klarnet çalan bir kişidir. Yaşlandığı için seyyar fotoğrafçılık yapar. Necmiye isimli bayandan etkilenir. Onu görünce yırtık ayakkabısını ve bavul kayışından kemerini saklar. Necmiye'nin ısrarına dayanamayıp klarnet çalar. Yaşlı olduğu için dayanamaz burnundan kan gelir. O haliyle Necmiye'yi arar fakat Necmiye çeker gider” (Adıyaman 2012, 114).

Necmiye “Necmiye'nin Hatırı'nda Necmiye düğünlerde köçeklik eden aşüfte bir kadın tipidir” (Adıyaman 2012, 134). “Necmiye oynamak isteyen bir dişi kedi sırnaşıklığıyla... sürtünüyordu” (Taner 2006, 69).

Öykü

Müşterilerin Cemal Efendi'den Klarnet Çalmasını İstemeleri Kahvecinin getirdiği saz takımını beğenmemiş olan müşteriler Zafer Bayramı'nda Emrullah'ın bahçesinde toplanmışlardır. Müşteriler eski klarnetçilerden olan Cemal Efendi'ye bir şeyler çalması için ısrar ederler. Fakat yaşından dolayı kulağında uğuldama olan Cemal Efendi uzun zamandır klarnet çalmamıştır ve gezici

fotoğrafçılık yapmaktadır. Bakkal Rıza milli duygular üzerinden bir söylev çekerek Cemal Efendi'yi klarnet çalmaya ikna etmeye çalışır.

Cemal Efendi'nin Necmiye'ye Kendini Kanıtlamak İstemesi Bir süre sonra Necmiye'nin şarkı söylemeye başladığı duyulur. Kahveci Emrullah Cemal Efendi'ye Necmiye'yi örnek almasını söyler. Cemal Efendi, düşünlerde oyun oynarken birkaç defa gördüğü kadından haz etmektedir. Şarkıyı söylemeyi bitirdikten sonra Necmiye Cemal Efendi'nin yanına gelir ve dişiliğini kullanarak onu klarnet çalma konusunda ikna eder. Kadına hoş görünmek ve erkekliğini göstermek isteyen Cemal Efendi kendine çeki düzen verir, içki içer ve onun isteğini yerine getirir. Hekimin bütün uyarılarını bir kenara bırakan Cemal Efendi, çalmaması gerektiği halde Necmiye'yi etkilemek için klarnet çalar. Cemal Efendi klarnet çalarken Necmiye dansla ona eşlik eder. Ter içinde kalan vücudu ve pembeleşmiş yüzüyle Necmiye Cemal Efendi'yi daha fazla tahrik eder. Necmiye Cemal Efendi'ye bir taksim çalmasını buyurur. Kendini dürtülerine kaptırmış olan Cemal Efendi Necmiye'nin bu isteğini de seve seve yerine getirir.

Cemal Efendi'nin Hastalığının Nüksetmesi Taksim çalmaya başlayan Cemal Efendi'nin bir süre sonra klarnetinin sesi kesilir. Yüzler ona doğru döndüğünde Cemal Efendi'nin ayakta durmakta zorlandığı ve burnundan kan geldiği görülür. Müşteriler Cemal Efendi'yi bir yere yatırıp onunla ilgilenirler. Kendine gelen Cemal Efendi Necmiye'yi etrafında arar. Fakat onun şarap şişesiyle birlikte oradan ayrıldığını anlamıştır. Cemal Efendi'nin eşi kocasının başına gelenleri duymuş ve bahçeye gelmiştir. Eşinin saflığına ve sorumsuzluğuna kızan kadın karakter onu azarlar. Cemal Efendi mahallelilerin yardımıyla evine götürülür. Onun gitmesinin ardında eğlenceye kaldığı yerden devam edilir.

Temalar

Şehvet "Cinselliğini kullanarak Cemal'i klarnet çalmaya ikna eden Necmiye'nin, "Necmiye artık rica değil kumanda ediyordu" (Taner 2006, 70) şeklinde belirtilen tavrıyla yazar, kadının erkeği kontrol etmek için cinselliğini silah olarak kullanmasıyla doğan yoz cinselliğe gönderme yapar. Bu nitelikli bir cinsellik, duyguların paylaşımından doğan bir güç değil, salt bedenlerin paylaşılmasıyla oluşan mekanik bir eylemdir. (...) İnsanın yaşamındaki tüm eylemselliklerin itici gücü olan haz, maddesel bir boyut kazandığında insanı değerli ve anlamlı kılabilecek niteliklerden koptuğu için insanı da değersizleştirmektedir" (Aydın 2010, 111-112).

SEBATİ BEY'İN İSTANBUL SEFERİ

Kişiler

Sebati Bey Karantina katipliğinden emekli olmuş olan başkarakter, Maltepe'deki evinde inzivaya çekilmiş ve kendini toplumdan soyutlamıştır. "Sebati Bey'in İstanbul Seferi isimli eserde kendi olabilen bir kişi olan Sebati Bey işlenir. Emekli bir memur olan Sebati Bey'in sığınılacak bir liman olarak çiçek sevgisini seçmesi anlatılır. Sebati Bey'in yaşamının büyük bir bölümünü çiçekler oluşturur" (Adıyaman 2012, 102).

Enişte Saraçhanebaşı'nda yaşayan anlatı kişisi Sebati Bey'in akrabasıdır ve ona Japon gülü tohumu verecektir. Eniştesiyle görüşmek Sebati Bey için normal hayat rutininden bir tür kaçıştır.

Öykü

Sebati Bey'in Eniştesinden Japon Gülü Tohumu Almaya Karar Vermesi Karantina katipliğinden emekli olmuş olan Sebati Bey, Maltepe'nin ücra bir muhitindeki evinde toplumdan kopuk bir yaşam sürdürmektedir ve kendini tamamen çiçeklere adanmıştır. Devamlı olarak çiçeklerle ilgilenen başkarakter konuşulan her konuyu çiçeklere getirmektedir. Sebati Bey insanları; çiçekleri sevenler ve çiçekleri sevmeyenler olarak ikiye ayırmaktadır. Sebati Bey çiçekleri sevmeyen insanlardan hiç haz etmemektedir. Sebati Bey'in süt hemşiresinin zevci, dostlarından birinde Japon gülü olduğunu söylemiştir. Fakat Maltepe'den Saraçhanebaşı'na gitmeyi zor bulan Sebati Bey tohumları almayı bir süreliğine erteler.

Sebati Bey'in İstedığı Tohumları Alması Bir sabah Sebati Bey tohumları almaya karar verir. Sebati Bey evden ayrılır. Onun evden nadiren ayrıldığını bilen istasyon memuru ona alaycı bir üslupla

nereye gittiğini sorar. Haydarpaşa'ya varan Sebati Bey etraftaki hareketlilikten İstanbul'un kurtuluşunun kutlandığını anlar. Süt eniştesinin evine gitmekte zorlanacağını düşünse de vapur ve tramvay yolculukları oldukça sakin ve rahat geçer. Sebati Bey eniştesiyle hoşbeş ettikten sonra Japon gülü tohumlarını alıp evden ayrılır. Fatih'e kadar yürüyerek gelen başkarakter devamlı olarak kese kağıdının içindeki tohumları kontrol eder.

İnsanların Sebati Bey'in Tohumlarını Ezmesi Tohumlarıyla neler yapacağını planlayan Sebati Bey vapur iskelesine geldiğini fark eder fakat vapur tıka basa dolmuştur. Vapurda yer bulamayacağını düşünen Sebati Bey geri dönmeyi düşünür fakat üzerine doğru gelen kalabalığa karşı yürümekte zorlanır. Yolculardan biri Sebati Bey'e vapurda kendisine yer verileceğini söyler. Gençlerden biri, gözüne kestirdiği bir kadını etkilemek için Sebati Bey'e yer verir. İnsanların telaşını ve hayattan kopukluğunu gören Sebati Bey onlara acır ve onlar için üzülür. Vapurun Kadıköy'e varmasıyla birlikte Sebati Bey kalabalıkları aşarak vapurdan inmeye çalışır. Fakat nişanlısıyla birlikte koşarak vapura binmeye çalışan bir adamla çarpışan Sebati Bey'in elindeki kese kağıdı yere düşüp parçalanır ve tohumlar etrafa saçılır. Vapura binen insanlar tohumları ezerek ilerler. Bir askerin yardımıyla ayaklanan Sebati Bey üzgün ve çaresiz bir halde trene biner. Onca emeği boşa giden başkarakter tohumlarını çiğneyen insanoğlunun yüzünü görmemek için başını önüne eğer.

Temalar

İnziva “(İnziva) izleği başlığı altında derinlemesine ele alınan “Sebati Bey'in İstanbul Seferi” adlı öyküde Taner, “zamanın sakatlanmış toplumsal bilincinin” (Korkmaz, 2004:38) yaratıcı gücü olan ötekilerin karşısına, yarattığı kişisel evrene ve kendilik değerlerine sığınan Sebati Bey'i çıkarır. Hepsi birbirine benzeyen ve özlerinde “hiç kimse” olan bu yığılaşmış insanlar topluluğunun bir parçası olmak istemeyen Sebati Bey, yalnızlığa mahkûm olmayı göze alarak çiçeklerin kurduğu sevgiyle örülü kişisel evrenine sığınır. Bu evrende sevginin karşılığı olan varlık insanlar değil, çiçeklerdir. Çünkü insanlar kişisel anlamlarını yitirdikleri için Sebati Bey'in nazarında da bir anlamın yaratıcısı olamazlar aksine onun anlamlarını silen bir güce dönüşürler” (Aydın 2010, 23-24).

Yabancılaşma “Sebati Bey'in İstanbul Seferi isimli eserde yozlaşma teması işlenir. Bu yozlaşma tabiata olan yaklaşımla karşımıza çıkar. Emekli bir memur olan Sebati Bey'in sığınılacak bir liman olarak çiçek sevgisini seçmesi anlatılır. Sebati Bey'in yaşamının büyük bir bölümünü çiçekler oluşturur. Yazar, Sebati Bey'den hareket ederek toplumumuzun kültürden, sanattan ve insan sevgisinden yoksun hale geldiğini anlatır” (Adıyaman 2012, 90). “Dünya bu mu, hayat bu mu? diye Sebati bey düşündü. Bunlar da akılları sıra yaşıyorlar mı? Bu adamlar ne yaparlar? Sabah giderler akşam gelirler. Öğleyin ayaküstü bir şeyler atıştırırlar. Koş bre koş.. Koş bre koş... Niye? Beş on kuruş fazla kazanmak için. Kazanıp ta ne yapacaklar. Sinemaya, kumara verecekler... Hay aklınıza şaşayım sizin... Yirminci asır medeniyeti dedikleri bu mu? Vah zavallı beni Âdem... Vah zavallı nev-i beşer... Sen bugünlere de mi düşecektin” (Taner 2006, 75-76).

İŞGÜZAR BİR POLİS

Kişiler

Necmi Uyanık “İşgüzar Bir Polis'te merkez kişi konumunda olayda etkin bir karakterdir. Necmi Uyanık, mahalleye hırsızlıkları önlemek için görevlendirilen polis memurudur”: Geldiğinde zayıf bir delikanlı iken şimdi artık kanlı, canlı, kalın enseli bir tosun oluvermişti” (Taner 2006, 79). Mahalledeki tüm hırsızlıkları ve ahlaksızlıkları bilir. En sonunda müfettişin eşi Cavidan'ın başkasıyla yaşadığı aşkı görür ve başka bir yere tayini çıkarılır” (Adıyaman 2012, 124).

Asım Kutay Mülkiye müfettişi olarak çalışan karakter, kendisinden yirmi yaş küçük olan Cavidan'la evlidir. Eşi tarafından aldatıldığını öğrendiğinde onun yokluğuna dayanamaz. Kendisine gerçekleri söylemiş olan Necmi Uyanık'ı Çorlu'ya sürgün ettirir.

Cavidan Asım Kutay'la evli olan kadın karakter eşinden yirmi yaş küçüktür. Nazım adlı bir adamla yasak aşk ilişkisi yaşamaktadır. Bir gece yarısı sevgilisıyla birlikte eve gelirken Necmi Uyanık'a görünür. Necmi Uyanık'ın Asım Oktay'a gerçekleri anlatması üzerine sırrı ortaya çıkar. Fakat Cavidan olmadan hayatına devam edemeyen Asım Kutay onu affeder.

Nail Cavidan'ın erkek kardeşidir ve ablasının sırrını gizlemek için para alır.

Öykü

Necmi Uyanık'ın Muhitte Göreve Başlaması Mülkiye müfettişi olarak çalışan Asım Kutay, eşiyile birlikte yeni villasına taşındığı günün gecesi soyulmuştur. Villadan değerli eşyalar çalınmış ve olayın yarattığı şok nedeniyle tedavi görülmüştür. Yeni komşularıyla olay hakkında görüşen Asım Kutay, muhitte hırsızlık vakalarının çok sık yaşandığını öğrenir. İlgili mercilere güvenliğinin artırılması için istida yazan ve komşulara da istidayı imzalatan Asım Kutay kısa süre içerisinde amacına ulaşır. Necmi Uyanık adlı bir polis daha yapımı tamamlanmamış olan güvenlik noktasına yerleşir. Necmi Uyanık'ın gelmesiyle birlikte kısa süre içerisinde suç olayları bıçak gibi kesilir.

Necmi Uyanık'ın Cavidan'ı Sevgilisiyle Görmesi ve Olayı Asım Kutay'a Haber Vermesi Necmi Uyanık sayesinde istedikleri emniyete kavuşan zengin tabaka onunla yakından ilgilenir. Necmi Uyanık hayalinde bile göremediği kadar rahata kavuşur ve bu durum diğer meslektaşları arasında dedikodu konusu olur. Polis arkadaşları onun rahatlığını ve muhitin sakinleri tarafından gördüğü ilgiyi kıskanırlar. Yaz mevsiminin sonlarına doğru Necmi Uyanık, muhitte yaşayan insanların bütün kirli işlerini ve ayıplarını öğrenir. Zengin tabaka arasında çıkar ilişkileri, entrikalar ve yalanlar fazlasıyla görülmektedir. Fakat Necmi Uyanık Asım Kutay ve eşiyile ilgili herhangi bir yüz kızartıcı olay duymamıştır. Kutay çifti fazlasıyla namusa düşkün görünmektedir. Asım Kutay Cavidan'dan yirmi yaş büyüktür. Necmi Uyanık; genç, güzel ve namuslu bir kadınla evli olan Asım Kutay'a gıpta eder. Fakat Caddebostan'daki muhacir mahallesinde oturan akrabasının evine düğün münasebetiyle gitmiş olan Necmi Uyanık, gece geç saatlerde görev yerine geri döner. Çınarlı köşkün incir ağacına tırmanan karakter Cavidan'ı sevgilisiyle birlikte yürürken görür. Necmi Uyanık Cavidan'ı Nazım'la öpüşürken ve onu eve gizlice girerken görür. Necmi Uyanık her ne kadar hayal kırıklığına uğramış olsa da gördüklerini Asım Kutay'a anlatır. Başlangıçta Asım Kutay Necmi Uyanık'a inanmakta zorlansa da en sonunda onun doğru söylediğini düşünür.

Asım Kutay'ın Evi Terk Etmesi Asım Kutay, eşi tarafından aldatılıp aldatılmadığı konusunda sürüncemede kalır. Bir süre eşine 17 Eylül Perşembe günü nerede olduğunu soracak cesareti bulamaz. Alkolün yardımıyla aradığı cesareti bulan Asım Kutay Cavidan'a o gün nerede olduğunu ve ne yaptığını sorar. Cavidan; Ferhunde'de düzenlenen bir toplantıya katıldığını ve bahsi geçen erkeğin kardeşi Nail olduğunu söyler. Ferhunde'yle Nail Cavidan'ın lehine şahitlik yaparlar. Cavidan, Nuri Uyanık tarafından taciz edildiğini ve ona yüz vermemiş olduğu için kendisinden intikam alındığını söyler. Cavidan'ın bu söylemleri üzerine Asım Kutay Necmi Uyanık'ın karşısına çıkar ve onu yalan söylediği için ayıplar. Evin çöplerini karıştıran Necmi Uyanık Cavidan'a yazılmış yırtık bir aşk mektubu bulur ve bunu Asım Kutay'a gösterir. Ardından Nail Asım Kutay'a gerçeği itiraf eder. Elli lira karşılığında Cavidan'ın lehine yalancı şahitlik yapmayı kabul etmiştir fakat parayı ablasından alamamıştır. İçmiş olduğu eroinin etkisinde olan Nail her şeyi itiraf eder. Tamamen köşeye sıkışmış olan Cavidan Nazım'la görüştüğünü itiraf eder ve ardından bayılır. Villanın tapusu Cavidan'ın üzerine kayıtlı olduğu için Asım Kutay Mühürdar'daki ablasının yanına taşınır.

Asım Kutay'ın Eşiyile Barışması ve Necmi Uyanık'ı Sürgün Ettirmesi Cavidan'ın yokluğuna dayanamayan Asım Kutay tamamen içe kapanır ve melankolikleşir. Ablası Asım Kutay için endişe eder. Moda'da el ele dolaşan aşıkları gören ve aşk şarkıları duyan Asım Kutay'ın durumu daha da kötüleşir. Cavidan'a mektup gönderen Asım Kutay, kendi canına kıymaktansa onu affedip onunla birlikte olmayı tercih ettiğini yazmıştır. Asım Kutay'la Cavidan yeniden bir araya gelir. Polis müdüriyetine giden Asım Kutay Necmi Uyanık'ın başka bir yere gönderilmesini ister. Hemen ertesi gün Necmi Uyanık Çorlu'ya tayin edilir. Asım Kutay artık mahallede polis bulunmasını istemez. Bunun üzerine muhitte gerçekleşen suç oranlarında artış gözlemlenir. Fakat Asım Kutay evinin etrafında polisin dolaşmaması konusunda direnir.

Temalar

Yalan "İşgüzar Bir Polis adlı hikâyede yazar, namus kavramının toplumda ne derece azaldığını ortaya koymaya çalışır. Eserde Cavidan karakteri hakkında "Hem güzel hem namuslu! Bu zamanda böylesi piyango değil de nedir?" (Taner 2006, 80) diyen semt polisi Necmi Uyanık, hikâyenin devamında Cavidan'ın, eşini aldattığına şahit olur ve bu sefer "Vay namussuz kaltak, demek bütün onlar numara imiş. Tüh, bilmem nesine ne yaptığımı!" (Taner 2006, 81) diyerek küfürle tepki verir. Burada yazar, namuslu ve güzel bir eş bulmanın zorluğuna dikkat çeker. Güzel ve namuslu bir eşin bir piyango kadar düşük bir ihtimal gibi görülmesi toplumda namus anlayışının ne kadar zayıfladığına ilişkin bir düşünüş tarzını yansıtır. Nitekim binde bir ihtimalle denk gelen bu piyango da gerçek değildir.

Cavidan'ın namuslu görünmesi rol ve "sosyal maske"den ibarettir. Bu binde bir ihtimalin de boşa çıkması, toplumdaki namuslu insanların soyunun tükendiğini aktarmak isteyen yazarın amacına yönelik oluşturduğu bir sahnedir" (Kurt 2019, 72).

Ötekileşme "İşgüzar Bir Polis" adlı öyküde ise, faziletli yaşamın sembolü olan ve bu yönüyle ahlaki dejenerasyonun yaratıcısı ötekilerden ayrılan Asım Kutay'ın, hikâyenin sonunda eşinin kendisini aldatmasını affedip aldatma olayını ortaya çıkaran dürüst ve namuslu polis memurunu harcaşısı kendini yaratan değerler noktasındaki yenilişine ve ötekileşme sürecine vurgu yapar" (Aydın 2010, 31).

Kişi İncelemesi

Necmi Uyanık (Sosyal/Mantıklı) "İşgüzar Bir Polis'te merkez kişi konumunda olayda etkin bir karakterdir. Necmi Uyanık, mahalleye hırsızlıkları önlemek için görevlendirilen polis memurudur": Geldiğinde zayıf bir delikanlı iken şimdi artık kanlı, canlı, kalın enseli bir tosun oluvermişti" (Taner 2006, 79). Mahalledeki tüm hırsızlıkları ve ahlaksızlıkları bilir. En sonunda müfettişin eşi Cavidan'ın başkasıyla yaşadığı aşkı görür ve başka bir yere tayini çıkarılır" (Adıyaman 2012, 124). Görevini layığıyla yerine getiren Necmi Uyanık emniyetini sağladığı muhitin sakinleri tarafından sevilir ve saygı görür. Yapmış olduğu işteki rahatlığı, refah seviyesinin artması ve gördüğü saygı nedeniyle meslektaşları tarafından kıskanılır. Görev yaptığı muhitte yaşayan insanların kirli işlerini ve ilişkilerini kısa sürede öğrenir. Dürüstlüğü ve sorumluluk bilinci baskın gelen başkarakter Asım Kutay'a eşi tarafından aldatıldığını haber verir. Fakat Necmi Uyanık dürüstlüğü'nün kurbanı olur ve Çorlu'ya sürülerek mağdur edilir.

Saygın Semtin güvenliğini sağlayan ve yasa dışı olaylara engel olan Necmi Uyanık semtin zenginleri tarafından el üstünde tutulur: "Necmi Uyanık artık semtin kahramanı olmuştu. Yemekleri müfettişin evinden gönderiliyor, çamaşırları civar köşklere temin ediliyor, maaşından gayri cebi, hediye idi, şuydu buydu diye ayrıca bir hayli para görüyordu" (Taner 2006, 79).

Sorumlu Necmi Uyanık kendisine verilmiş olan görevi layığıyla yerine getirir: "O geldikten sonra hırsızlık hadiseleri seyrekleşti ve nihayet hiç kalmadı. Bütün mahalle kaç zamandır hasretini çektiği emniyete kavuştu" (Taner 2006, 78-79).

Kaba Namuslu ve iffetli bir kişiliğe sahipmiş gibi davranan Cavidan'ı sevgiliyle birlikte gören Necmi Uyanık kaba ifadeler kullanır: "Vay namussuz kaltak, demek bütün onlar numara imiş. Tüh, bilmem nesine ne yaptığımı!" diye söylenerek dudaklarını kemiriyordu" (Taner 2006, 81).

Dürüst Cavidan'ı başka bir erkekle birlikte gören Necmi Uyanık, Asım Kutay'ı her şeyi göze alarak durumdan haberdar eder: "Necmi Efendi yemedi, içmedi, o akşam teftişten dönen müfettişe hadiseyi yetiştirdi. Polisin sözlerini dehşetle dinleyen Asım Kutay oturduğu yerden fırladı. Bir aşığı, beş yukarı odayı arşınlamaya başladı (...)" (Taner 2006, 81).

Vefalı Rahatlığını ve refahını borçlu olduğu Asım Kutay'ı daha fazla üzmemek istemez. Ona karşı hem minnet borcu vardır hem de kişilik olarak onu sevmektedir: "Necmi Uyanık aklından geçen cevabı içinde tuttu. "Onun kim olduğunu anlamak güç bir iş değildir. Karınıza sorunuz, tehdit ediniz, öğrenirsiniz" diyemedi. Karşısında kahrından erimekte olan adamcağıza daha fazla azap vermek istemiyordu. Buradaki rahat mevkiini ona borçlu bulunması, bunca iyiliğini görmüş olması bir yana, Asım Kutay'ı sırf kendi şahsı için de severdi" (Taner 2006, 82).

Mağdur Kendisini aldatan eşiyile barışan Asım Kutay, Necmi Uyanık'la bir daha karşılaşmamak ve aynı durumu yeniden yaşamamak için polis müdürlüğüne gider ve yaşadığı muhite bir daha polis gönderilmemesini ister: "Barıştıklarının ilk haftası sayın müfettiş polis müdürlüğüne giderek, Necmi Uyanık'ın başka bir vazifeye naklini rica etti. Bu isteği hemen ertesi gün yerine getirildi. 456 Necmi Efendi palas pandıras Çorlu'ya tayin edildi" (Taner 2006, 86).

HARİKLIYA

Kişiler

Harikliya “Harikliya sekiz yıl önce Amerikan Hastanesi’nde hasta bakıcılık kurslarına katılıp az da olsa İngilizce öğrenir. Sonrasında ablası gibi terzilik yapar. Harikliya’nın ablaları evde kaldıklarından geçimsizlikleri hat safhadadır. Bunun aksine Harikliya şen şakrak ve filozof yapılıdır. Harikliya’nın ablalarının aksine birini bulma ihtimali yüksektir” (Adıyaman 2012, 115). “Güzel değildi belki. Fakat gençlikten, canlılıktan ileri gelen bir kanı sıcaklığı, bir cana yakınlığı vardı. Hatta düzgün bacakları, civelek tavırları ile sokakta başları kendisine çevirmesini de biliyordu. Bu meziyetleri ile çok geçmeden bir nişanlı bulacağı tabii idi. Nitekim günün birinde Andon Vasilyadis’le tanıştı” (Taner 2006, 88).

Andon Vasilyadis “Uzun boylu, ince ruhlu bir delikanlıydı. Gündüzleri bir karoseri tamircisinin yanında çalışıyor, geceleri de Tepebaşı’nda bir barda saksafonculuk ediyordu. Harikliya’ya kelimenin bütün manasıyla aşığı” (Taner 2006, 88-89).

Jimmy Missouri zırhlısında görev yapan Amerikalı bir bahriyelidir. Zırhlının İstanbul’a gelmesi üzerine Harikliya’yla tanışır ve onunla nişanlanır. Daha sonra Harikliya’yı Amerika’ya aldırır ve radyo fabrikasında işçi olarak çalışır.

Öykü

Harikliya’yla Andon’un Tanışması Sekiz yıl önce Amerikan Hastanesi’nde hastabakıcı olarak çalışmış olan Harikliya, aynı zamanda İngilizce öğrenmiştir. Fakat İngilizce öğrenmiş olmanın faydasını uzun bir zaman boyunca hiç görememiştir. İhtiyar bir saat ustası olan babasının yanında gündelikle dikişe giden dört tane kız kardeşi vardır. Kızlar evde sürekli birbirleriyle tartışmalar da Harikliya aslında sevimli ve düşünceli bir kızdır. Bu haliyle kolayca sevgili bulacağı bellidir. Nitekim bir gün Harikliya, Andon Vasilyadis’le tanışır. Gündüzleri karoseri tamirciliği yapan Andon, akşamları Tepebaşı’ndaki bir barda saksafon çalmaktadır.

Harikliya’yla Andon’un Evlilik Planları İkili birbirini fazlasıyla sevmektedir. Fakat Harikliya çok sevildiğini bilen her kadın gibi kendini ağırdan satmaktadır ve sevdiğine acı çektirmekten hoşlanmaktadır. Sevgilisini pek sevmiyormuş ve ondan her an vazgeçebilirmiş gibi görünmesine rağmen Harikliya Andon’dan haber alamadığı günlerde çılgına döner. Paskalyadan sonra düğün yapmaya karar vermiş olan çift gelecek planları yapmaya başlar. Andon, İzmir’deki gazinocu amcasından kalan beş bin liralık mirasın yanında Harikliya’nın drahomasını satarak Kurtuluş’ta karoseri imalathanesi açmayı hayal etmektedir. Bu sayede çiftin refah seviyesi biraz daha artacaktır. Fakat bir gün anlatıcının karşısına sarhoş ve sakalı uzamış bir halde çıkan Andon, Harikliya’nın başkasını sevdiğini söyler.

Harikliya’nın Jimmy’le Birlikte Olması Amerika’ya Gitmesi Missouri zırhlısının İstanbul’a gelmesinden sonra Harikliya’nın tavırları tamamen değişmiştir. Komşulardan biri Harikliya’yı Beyoğlu’nda bir Amerikan bahriyeliyle birlikte görmüştür. Anlatıcı Harikliya’nın geçici bir hevese kapıldığını düşünür. Fakat bir süre sonra anlatıcı onu bahriyeliyle beraber Parmakkapı’da kol kola gezerken görür. Harikliya yeni nişanlısını anlatıcıyla tanıştır. Anlatıcı Harikliya’ya Andon’a ne olacağını sorar. Harikliya, aslında Andon’u hiçbir zaman sevmediğini ve ona yalnızca acıdığını söyler. Anlatıcı Harikliya’ya Jimmy’nin kendisini Amerika’ya götürmeyeceğini ve kendisiyle sadece gönül eğlendirdiğini söyler. Fakat Harikliya Jimmy’e güvenmektedir. Bir süre sonra Missouri zırhlısı Amerika’ya geri döner. Jimmy Harikliya’ya verdiği sözü tutar ve ona para gönderir. Pasaport işlemlerini bitiren Harikliya Amerika’ya gider.

İkilinin Başkalarıyla Evlenmeleri İki yıl sonra anlatıcı Harikliya’dan gelen bir mektupta neler yazılı olduğundan bahseder. Jimmy terhis olmuş ve Brooklyn’deki bir radyo fabrikasında altmış beş dolar haftalık karşılığında çalışmaya başlamıştır. İkilinin kıvrıcık saçlı ve pembe yanaklı bir çocukları olmuştur. Andon, geçen yılbaşı zengin bir garaj sahibinin kızıyla evlenmiştir. Andon genç karısıyla çok mutludur fakat anlatıcı bunu Harikliya’ya hiç söylememiştir. Zira bazı kadınların gerçek mutluluğa ulaşmasının tek yolu kendisini seven birisinin hayatını mahvetmekle mümkün olmaktadır.

Temalar

İhanet “Andon’u gerçekten önemsiyor olmasına rağmen bu duygularını belli etmeyen, sesinin tonuyla dahi “istesem daha iyisiyle olurum ama sana acıyorum” mesajını vermeye çalışan Harikliya’nın bu tavrı yazar tarafından kadınlığın doğasıyla ilişkilendirilerek sevildiğini anlayan her kadının, egosunu tatmin amacıyla kendini ağırdan sattığı sebebine bağlanır. Bu bağlayışla yazar, ego merkezli yaşam algısına kurban edilen, “aşkı tüm saflığı ve derinliğiyle dolambaçsız yaşama” değerini imler. Bu haliyle Harikliya, sevgisiyle mutlu olamayan bir karakter olarak belirir. İnsani duygular içinde mutluluk anlamını en yoğun şekilde barındıran aşk, bir takım oyunlara kurban edilerek mutluluk anlamından sıyrılır. Harikliya’nın kendi elleriyle yarattığı bu yoz sevgi anlayışı beraberinde daha ciddi bir yozlaşma olan aldatmayı getirir”.

Kaynakça

Adıyaman, Halil. *Haldun Taner Hayatı, Sanatı ve Eserleri*. Doktora Tezi, Yeni Türk Dili ve Edebiyatı, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Aydın, Neslihan. *Haldun Taner’in Öykülerinin İzleksel Tahlili*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Fırat Üniversitesi, Elazığ: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.

Hasanoğlu, Süleyman. «*Haldun Taner’in Hikayelerinde Toplumsal Statü Tezahürleri*.» Academia. tarih yok.
https://www.academia.edu/42796275/HALDUN_TANER_H%C4%B0K%C3%82YELER%C4%B0NDE_TOPLUMSAL_STAT%C3%9C_TEZ%C3%82H%C3%9CRLER%C4%B0 (04 12, 2021 tarihinde erişilmiştir).

Kurt, İzzet. *Haldun Taner’in Eserlerinde Sosyal Tenkit*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.

Taner, Haldun. *Kızıl Saçlı Amazon*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2006.